

Anladım ki dindar, her konuda bilgili olabilir ama dini konusunda cahildir. Cahilliğinin bilincini bastırmak için ister fiziksel olsun ister davranışsal olsun şekle ve kalıba kendilerinde bulunmayan aşırı bir önem atfeder.

Tesettür sevap değildir, başını örtmemek günah değildir. Dindar, tersine gider. Namaz kılmamak her koşulda günah değildir, bazı koşullarda namaz kılmak günahtır. Dindar, tersine gider. İmama, müftüye, Diyanet İşlerine ya da şu anda yaşayan herhangi bir kişiye, herhangi bir kuruma Allah yetki vermez. Dindar, din görevlisi olarak Allah'ın vermediği yetkiyi kullananları otorite kabul eder. İmam Hatip Okullarının, İlahiyat Fakültelerinin dindarlığı yaymaya çalıştıkları ölçüde kitap yüklenmiş eşekleriyle din konusunda cehaleti işledikleri derinden hissediliyor. Şimdilerde gençleri Allah'ın yolu diye Şeytan'ın yoluna sürdüklerini kimse söylemiyor ama belli olmaz durum hızla değişebilir.

Her dindar gözüken samimi dindar da değildir. İki yüzlüler, işlerine geldiğinde dindar gözüdürler. Dinimizi sömürmek kimin haddine; olamaz öyle şey. Lakin hem iki yüzlü dindarlar hem de dindarların yaptıklarını din bilen diğerleri, dindarları din adına cehalette bırakarak sömürürler, farkında değillerse sömürülmelerine yardımcı olurlar.

İstanbul'un nüfusuna ve cami cemaatlerine bakıldığında görülüyor ki dindarlık o kadar da yaygın değildir. Binde birlerle ifade edilebilir, zorlasan yüzde biri zor geçer. Buna karşın bindelik bir kesimi cehalete saptırmış olan ne varsa "değerlerimiz" olarak çocuklarımıza, fizik, kimya, biyoloji derslerinde bile, öyle sinsice de değil, açık açık zorla zerk edilmeye yelteniliyor.

Küçük, cahil bir kesim, toplumsal hiçbir şeyi belirleyemez; aksi toplumun doğasına aykırıdır. Şimdi Türkiye'deki asıl mesele ne din ne dindarlık ne de cahilliktir. Dindar görüntülü iki yüzlülerle dindarlığı din bilen diğerleri birlikte, insanları sürekli rahatsız ediyor, sürekli provoke ediyor. Dikkatler dağılıyor. Toplumun, dinsel anlayış farklılıklarından kaynaklanan çatışmanın arifesinde olduğu hissi hep canlı kalıyor. Asıl mesele nedir diye soruyorsan 15-16 yıl öncesiyle şimdiki durumu karşılaştırman yeterli.

1990'larda yapılan değişikliklerle büyük ölçüde 12 Eylül anayasası olmaktan çıkan anayasamız, 2002'de yapılan değişikliklerle çağdaş uygar toplumların standartlarına ulaşmıştı. Yeterli bulmuyorduk, eksikleri vardı, daha da iyileştirilmesini istiyorduk. Yok... Tersine harcandı gitti, geriye anayasa denilen metnin içinde bir "Türkiye'de anayasa bağlayıcı değildir," yazmadığı kaldı.

Avrupa Birliğine tam üye olması için Avrupa Birliğinin en üst düzey yetkililerinin bizzat kapısını çaldığı bir ülkeydik. Tamam, başka programları vardı, samimi değillerdi ama bu kapımızı çaldıkları gerçeğini değiştirmiyor. Şimdi -diplomatik olarak arkasını dönüp gitmek olmuyor ya onun için- pek karşılaşmamaya çalışıyorlar; tersine biz karşılıklarına çıkmak için sürekli fırsat kolluyoruz, onlar bir nevi fellek fellek kaçıyorlar.

Terörün sırtını yere getirmiştik. Hani bir tek, hakemin yanına gitmemiz ve kolumuzu havaya kaldırmasını beklememiz kalmıştı. Tersine, hakemin yanına gidip oyun devam etsin dedik sanki. Terör ayağa kalktı, sonra yeni yeni terör odakları türedi. Bir de bakmışız ki, etnik, dinsel, siyasal, hatta mafyatik ve her şeyin ötesinde devletin içinde yatan terör çeşitleri ortaya çıktı, arttıkça arttı.

Özerk kurumlarımız vardı. Üniversiteler, yargı kurumları, görelilik olarak özerkti. Daha da özerkleşmelerini istiyorduk. Olur mu; tam tersine gidildi. Başta meslek kuruluşları olmak üzere daha bir çok özerk kamu kurumumuz vardı. Sorunlar vardı ama görelilik olarak daha etkili denetim yapıyordu. Ya şimdi?

Eğitimimiz, dünya çapında başarılı öğrenciler yetiştiren bir temele sahipti. Bu temel, 12 yıllık kesintisiz eğitimle, herkese parasız, eşit 12 yıl temel eğitim alma olanağı sunabilecek biçimde genişlemişti. Sürekli değişen çağdaş koşullara kendiliğinden uyum sağlayabilecek bir duruma getirilmesi gerekiyordu. Yok... Tam tersine, eğitim dağıtıldı. Müstakbel öğretmenlerimizi, atama bekler hale getirdik; "atama beklemek" neredeyse bir meslek haline geldi. Çalışan öğretmenlerimizin öğretmenlikten bezmeleri için ne gerekiyorsa yapıldı. Herkese fırsat eşitliği sağlayacak biçimde parasız, eşit eğitim derken, veliler ve

öğretmenler devlet okullarından kaçır duruma getirildi.

Temeli üniversite hastaneleri ve devlet hastanelerine dayanan bir sağlık düzenimiz vardı. Yetersizliği daha çok niceldi. Daha yaygınlaşması gerekiyordu. Ne yapıldı? Doktorların durumu, öğretmenlerden de beter hale getirildi. 5 dakikada bir hasta bakmak durumuna düşürülüp fiilen mesleklerini icra etmeleri olanaksızlaştırıldı. Üniversite hastanelerinin mali durumunu alt üst edilip giderek daha kötü koşullarda çalışmaları sağlandı. Şimdi, hem ekonomik hem de tıbbi anlamda suboptimal olan hastaneler kuruluyor. Sağlıkta temel kalkınca, düzen de kalmadı.

Dış politikada ve ekonomide durum makyaj kaldırmaz biçimde bozuldu. Ayrıntısına girmeyeceğim burada.

15-16 yıl öncesiyle karşılaştırıldığında bir de ne görelim; bu dönemde Türkiye her bakımdan dağıtıldı. Her tarafta karşımıza çıkan kışkırtıcı gelişmeler, birbirimize düşmemize böylece durumun farkına varmamıza yol açıyor.

Biz kelimenin tam anlamıyla dağıtırken dünyada alışılmadık değişiklikler var. Dünyada da bir dağılma söz konusu ama bizdeki gibi değil.

Sermaye birikimi, 19. yüzyıldan beri küresel piyasaya imalat sanayisi ürünü satışına dayanıyordu. Bunun sınırına gelindiği, 19. yüzyılın sonunda kendini belli etti, 20. yüzyılın başında reddedilmez biçimde hissedildi. Yüzyıl önce bu günlerde Rusya'da sosyalist devrim oldu. 2 dünya savaşı, sermaye birikiminin derdine deva olmadı. 2. Dünya Savaşının sonucunda dünyanın önemli bir bölümünde sosyalist devrim oldu. Devrimler silsilesi sonra da sürdü. 1970'lere gelindiğinde dünyanın üçte birinde sosyalist devrim gerçekleşmişti.

2. Dünya Savaşından sonra sermaye birikimi için, farklı bir patika oluştu. Artan ücretler, yeni mallara talep oluşturdu, sermaye yeni malların üretimi üzerinde birikimini sürdürdü. Para arzındaki değişimlerle finanse edilen kamu harcamaları, sermaye birikimine yeni olanaklar sundu. Keynesyen diye nitelenen bu gelişmelerin de bir sınırı vardı. Sınır, kendini

1970'lerde gösterdi.

1980'den sonra sermaye birikimi için başka bir patika daha oluştu; borçlanma. Özelleştirmelerle, kâr eden kamu işletmeleri ve varlıkları sermayeye aktarıldı. Çalışanların gelirleri, başta sağlık, emeklilik, yaşam sigortaları olmak üzere sigortalar aracılığıyla, başta eğitim, araba ve ev kredileri olmak üzere tüketici kredileriyle sermayeleştirildi. Kredi kartları, daha kısa dönemli olarak harcamalarını sermayeleştirdi. Küçük ve orta ölçekli işletmeler ya doğrudan krediyle kurulur hale geldi ya da gelirleri borçlanma yoluyla kredi kurumlarının elinde sermayeleşti. Neoliberal diye adlandırılan bu gelişmelerin de elbette bir sınırı vardı. 2008 yılı, bu sınırın geçildiğinin kabul edildiği yıl oldu.

Küresel ısınma bahanesiyle aldığımız nefesi bile sermayeleştirme türünden çılgın projeler ortaya atıldı. Zorlamaydı, hala zorlanıyor, daha da zorlanır ama bunlardan sermaye birikimi bakımından diş dokunur bir şey çıkmaz. Sermaye birikimi, bundan sonra komünite ve ağlar üzerinden sürebilir, sürdüğü kadar.

“Komünite” dedim de “cemaat” demedim. “Cemaat”, 19. yüzyılda Almanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerindekilerin de katılımıyla gelişen, İngilizlerin yaygınlaştırdığı bir güya “İslam” anlayışında fiilen dinsel topluma karşılık gelen bir anlam kazandı. Bu yaklaşımla “İslami” dinsel kurum, yetkili ve görevler tanımlandı ve bunlar üzerinden cemaat denilen dinsel örgütlenmeler oluştu. Oluşanlar, Müslümanlığa aykırı olduğu gibi, özgün anlamıyla cemaat de değildir.

“Komünite” yerine “Topluluk” daha uygundur ama onu da burada kullanmadım çünkü hala ısrarla toplum öncesi insan öbekleşmeleri için kullanılıyor.

Şu anda gereksinim duyulan, imalat sanayisinde emek yoğunluğu hızla düşerken gerçek ücretlerin artmasıdır. Gerçek ücret artışı şu andaki tüketilenlerin yanında daha fazla harcama anlamına gelir. Bu da var olan koşullarda ancak gerçek ücretler artarken boş zamanın da genişlemesiyle mümkündür. Boş zamanda tüketilecek olan ama şimdiye kadar tüketilmeyen ürünler ne olabilir? Ağırlıklı yeni hizmetlerdir. Bol boş zamanlı yeni yaşam

tarzında, yeni hizmetlerden talep edilmesi, anlam üretimini gerektirir. Bu “bizim değerlerimiz” diye nuh nebiden kalma değerleri dayatmakla olmaz elbette. Şimdiden gözüküyor ki bu tür anlam üretimi, heterojen biçimde lokal olarak komüniteler içinde ve global olarak ağlar aracılığıyla olacaktır. Hülasa, önce komünitelerin ve ağların oluşumu sürecindeki sermaye yatırımları, sonra burada oluşan artı değerın soğurulacağı sermaye süreçleri, imalat sanayinin başat sermaye birikim aracı olduğu dönemdekenden köklü biçimde farklıdır.

Dünyadaki sermaye birikim süreçlerindeki bu köklü değişim, her şeyden önce imalat sanayinin getirdiği yoğunlaşmanın dağılmasını gerektiriyor. Ancak bu dağılma aynı zamanda daha önceki ilişkilerin tasfiyesine değil yoğunlaşmasına karşılık geliyor. İmalat sanayisinde üretim sürecek ama daha yoğun biçimde; öyle ki üretilenin toplam değer içindeki payı küçülecek. Devlet, belediye ve benzeri kurumlar, -muhtemelen büyüklükleri oranında- yoğunlaşacak ve kurumsal olmayan komünitelere ve ağlara alan açılacak. İşte dünyadaki dağılma böyle bir dağılma. Var olanı, muhafaza ediyor, yoğunlaştırıyor, mutlak olarak büyümesini gözetiyor ama görelilik olarak küçültüyor. Bizdeki dağılma bunun tam tersi.

Ne yapmalıyız? İster sağdan gelsin ister soldan gelsin her türlü kışkırtmayı boşa çıkaracak direnişte, dil, din, etnisite, mezhep, cinsiyet ve hatta siyasal görüş ayrımı yapmadan birleşmenin yolunu bulmamız gerekiyor. Bu tür birlikler, çağın gereği olan komünitelerin ve ağların kurulmasına da vesile olur. Ama iki büyük sorunumuz var.

Dağılmış olan ne varsa yoğunlaştırılıp görelilik olarak küçülmek üzere toparlamamız; ortadan kaldırılmış kamu denetimini yeniden kurmamız gerekiyor. Var olan ve bütün bunlara neden olan “devlet aklı”yla bu, yerlerde sürünerek geçecek bir 40-50 yıl alır. Halbuki bunu bildik dairesel yolu bir kere daha dolaşmadan, devlet (kapalılık, gizlilik) yerine kamuya (açıklığa) ağırlık vererek hem daha kısa sürede hem de çağdaş gelişmelere uyumlu biçimde başarabiliriz.

İkinci sorun ise sanayi sonrası dönem, sanayi toplumunun üzerinde yükseliyor. Bizde daha

sanayi toplumu tam anlamıyla oluşmuş değil. Sanayi toplumunda vurgu toplumdaydı; taşıyıcı kolonu da toplumculuktu, sosyalistlikti. Bizde bu eksik. Sanayi sonrası dönemde; “toplum” ağırlığını yitirirken “komünite” öne çıkıyor. Şimdi artık yaygın, gerçek komunal oluşumları düşünmenin vakti; Marx yüz küsur yıl önce kuramsal olarak düşünüp not almış o zamanın koşullarında, pratiğini yapma şansının belirlediği günümüzde biz mi düşünemeyeceğiz diye geçiyor içinden ama sorun içinde sorun. Sosyalistliğin günümüzde, görelisi olarak küçülen ama yoğunlaştıkça yoğunlaşan devletin varlığının yanı sıra yerel gerçek komunal oluşumların gelişimini ve yaygınlaşmasını sağlamayı ve dünya ağlarında etkili bir “hub” olmayı hedeflemesi gerekiyor. Şimdi gel böyle sosyalisti bul Türkiye’de. Dedim ya sorun içinde sorun.

Amma...

Türkiye’deki insanın her türlü sorunu aşabileceğini düşünüyorum. Doğru dağınıklık var ama unutmayalım şu anda bile devletin gücüyle ve sermayenin parasıyla yapılan onca dayatmaya karşın Türkiye’dekilerin en az %85’i çağdaştır. (Kimler yaptıysa yine boşuna yatırım yaptı:) Dayatma kalktığında bunun %99,9 olacağına kuşku yoktur.

Sermaye birikiminin olanakları sınırsız değil; bir sığır, iki sığır... Birikim olanaklarının sonuna gelindiğinde dünya çok sıkıntılı bir dönem yaşayabilir. Ama yaşamak eninde sonunda eşsiz bir güzelliğe bürünecektir. Tarih öncesi bitecek tarih başlayacaktır. “İyi de biz faniler şu kısa ömrümüzde, ucundan kıyısından da olsa o güzelliği tadamaz mıyız” diyorsan imkan belirdi; özellikle çocuklara ve gençlere. Ama bunun için çalışmak, o da yetmez mücadele etmek gerekiyor. Öyle vurarak kırarak değil, birliği genişleterek. Bu da tek başına olmaz. Birlikte strateji geliştirmek gerekir, örgütlenmek gerekir bir yandan, diğer yandan da amacın ne intikam, ne kin, ne de hesap sormak olduğunu, aksine herkes için daha iyi bir dünya olduğunu hiç unutmamak gerekir.

Umut var; hem de çok büyük, çok yakın, uzansan alacaksın; o denli.

Taksim 15Haziran 2013 01.46